

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

- **van de heren Luc Van den Brande, Jan Loones, Ludwig Caluwé en Kris Van Dijk en de mevrouwen Helga Stevens en Joke Schauvliege**

houdende de Grondwet voor Vlaanderen

Algemene toelichting

Deze Grondwet voor Vlaanderen is een opdrachtsverklaring waarin de grondslagen en de belangrijkste beginselen van de Vlaamse samenleving worden opgenomen. De Vlaamse overheid verzekert de naleving van deze beginselen, nu en in de toekomst. Het respect en de verdediging van alle democratische verworvenheden en de uitdrukkelijke keuze voor een sterke parlementaire democratie, behoorlijk bestuur en de toepassing van het subsidiariteitsbeginsel staan daarbij voorop. Dit in het kader van het streven naar het welzijn van eenieder die van onze gemeenschap wil deel uitmaken, met een basisstructuur om samen te leven in solidariteit.

De Grondwet voor Vlaanderen situeert zich in het bestaand, evoluerend grondwettelijk kader. De tekst situeert zich ook in een steeds verdergaande internationale en vooral Europese integratie die leidt tot het bestaan van meerdere bestuurslagen naast elkaar. Dit heeft tot gevolg dat de absolute soevereiniteit niet meer bestaat, dat er nieuwe taken en mogelijkheden ontstaan voor subnationale overheden en dat de diverse overheden functioneren in een netwerk van onderlinge verbanden.

De Grondwet voor Vlaanderen vertrekt van drie belangrijke uitgangspunten, die worden uiteengezet in een preambule bij de tekst.

Het eerste uitgangspunt is de vaststelling dat Vlaanderen zich ontwikkeld heeft tot een natie. De elementaire bestanddelen van Vlaanderen als natie, als politieke gemeenschap zijn vooreerst een duidelijk afgebakend grondgebied – het Nederlandse taalgebied en het tweetalige Brussel-Hoofdstad – en een Vlaams burgerschap, gericht op eenieder die van de Vlaamse gemeenschap deel wil uitmaken, en een sterke band met Brussel, de Vlaamse hoofdstad.

Het tweede uitgangspunt is dat het aan het Vlaams Parlement toekomt, als vertegenwoordiger van het Vlaamse volk, de institutionele, politieke en sociale organisatie van de Vlaamse natie te bepalen.

Het derde uitgangspunt vertrekt van de vaststelling dat de Vlaamse natie zich ontwikkelt tegen de achtergrond van een zeer snel veranderende wereld. Door de globalisering in bijna alle sectoren van het maatschappelijk leven en de internationale en vooral Europese integratie – waarin Vlaanderen een actieve rol speelt – is de absolute soevereiniteit een fictie geworden. De besluitvorming, de beleidsbevoegdheid is niet langer het monopolie van “de staat”, maar wordt gedeeld door overheden op verschillende niveaus, die onderling met elkaar verbonden zijn. Ook de interne rechtsorde is grondig geïnternationaliseerd en geëuropeaniseerd, inzonderheid op het gebied van grondrechten, een essentieel onderdeel van elke grondwet. De Grondwet voor Vlaanderen is een niet-tijdsgebonden tekst, die ook beantwoordt aan verdere bevoegdheidsoverdrachten. Het is een beknopte tekst die zich beperkt tot de

hoofdzaken wat betreft de inrichting van het staatsbestel en de verhouding tussen burger en overheid. Voor de burgers is het belangrijk dat beknopt en helder wordt aangegeven wat de Vlaamse materiële constitutie inhoudt, die voor het ogenblik verscholen ligt in een onoverzienbaar geheel van verdragen, regelgeving en rechterlijke uitspraken. Deze Grondwet is geen loutere grondrechtencatalogus en evenmin een louter reglement voor overheidsoptreden maar wel een basisdocument met daarin de grondslagen van ons politiek verband. De Grondwet voor Vlaanderen heeft aldus een sleutelpositie omdat ze garanties bevat voor de waarden en beginselen waarop de Vlaamse institutionele, politieke en sociale organisatie is gefundeerd.

Vlaanderen beschikt momenteel nog niet over een echte grondwetgevende bevoegdheid. Toch wordt er uitdrukkelijk gekozen voor het begrip “Grondwet voor Vlaanderen”. In het staatsrecht wordt een onderscheid gemaakt tussen een materiële en een formele Grondwet. Onder materiële Grondwet wordt verstaan het geheel van rechtsregels en rechtsbeginselen die ten grondslag liggen aan de inrichting van een politiek-juridisch verband. Een formele Grondwet is een wet van bijzondere orde en wordt gekenmerkt door bijzondere procedures voor de totstandkoming en de herziening ervan.

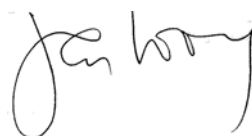
Deze Grondwet voor Vlaanderen is een materiële Grondwet die de ambitie heeft ook een formele Grondwet te worden.

Maar bovenal heeft deze Grondwet de ambitie om op een kwaliteitsvolle manier verder invulling te geven aan de Vlaamse autonomie en daarbij alle actoren van de Vlaamse samenleving – burgers, overheid, organisaties, instellingen en verenigingen, enz. - te betrekken, iedereen vanuit de eigen bevoegdheid en verantwoordelijkheid. Door die betrokkenheid wordt deze Grondwet voor Vlaanderen een Grondwet met echte maatschappelijke betekenis.

1 maart 2006

Luc Van den Brande

Jan Loones

Ludwig Caluwé

Kris Van Dijck

Helga Stevens

Joke Schauvliege

PREAMBULE

Vlaanderen heeft zich in een lang historisch proces en dank zij de inzet van verschillende generaties ontwikkeld tot een natie met een eigen taal en cultuur, met een democratische politieke traditie en met respect voor de lokale autonomie, het privaat initiatief en het verenigingsleven. Het heeft in zijn rechtsorde een systeem van rechten en plichten opgezet en een basisstructuur om samen te leven in solidariteit, in een streven om eenieder die in Vlaanderen leeft een menswaardig bestaan aan te bieden.

Het Vlaamse streven naar autonomie is nog niet beëindigd. Het komt aan het Vlaams Parlement toe, als vertegenwoordiger van het Vlaamse volk, om de institutionele, politieke en sociale organisatie te bepalen. De hierbij voorgestelde “Grondwet voor Vlaanderen” schetst, als belangrijkste document voor Vlaanderen, het kader waarin dit dient te gebeuren.

Het Vlaams Parlement is zich ervan bewust dat het welzijn van de Vlaamse gemeenschap en van de mensen die van die gemeenschap willen deel uitmaken met elkaar verbonden zijn. Daarom moeten voor Vlaanderen – voortbouwend op zijn historische traditie - alle mogelijkheden, alle kansen worden gecreëerd voor de ontwikkeling van een open, democratische en toekomstgerichte samenleving, zodat iedere persoon zich volwaardig kan ontplooien en integreren in de maatschappij. Aangepaste zorg voor alle mensen moet verzekerd zijn. Daarvoor is een sterke sociaal- economische onderbouw nodig, door het creëren van een positief ondernemersklimaat, met respect voor het sociaal overleg en door investeringen in infrastructuur, onderzoek en ontwikkeling, zonder daarbij de sociale en milieuaspecten uit het oog te verliezen.

Het Vlaams Parlement is van mening dat vrijheid, gelijkheid, rechtvaardigheid, verdraagzaamheid, verantwoordelijkheid en solidariteit de grondslagen van de samenleving vormen.

Het is vastbesloten te streven naar Europese samenwerking – waaraan Vlaanderen actief participeert - en bij te dragen tot de vreedzame ontwikkeling van de wereld.

Het ondersteunt de roeping van Brussel, de Vlaamse hoofdstad, als hoofdstad van het Europa der volkeren, en wil de band tussen Vlaanderen en Brussel versterken.

Het Vlaams Parlement bevestigt zijn gehechtheid aan de beginselen van de rechtsstaat en de parlementaire democratie. Het erkent de mensenrechten zoals die zijn vastgelegd in de voor Vlaanderen bindende bepalingen.

Deze Grondwet wil aangeven waar Vlaanderen voor staat : respect voor alle democratische verworvenheden en het streven naar het gemeenschappelijk belang of het welzijn van eenieder die tot de gemeenschap wil behoren.

In deze Grondwet worden de essentiële rechten en vrijheden voor de burgers opgenomen, naast een aantal algemeen geformuleerde beleidsbepalingen – die ook refereren naar economische, sociale en culturele grondrechten – en een aantal fundamentele beginselen van behoorlijk bestuur.

De fundamentele rechten en vrijheden vloeien veelal voort uit Europese en internationale verdragen inzake mensenrechten : het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van

de Mens en van de Fundamentele Vrijheden en de aanvullende protocollen, het Europees Sociaal Handvest en het aanvullend protocol, het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten, het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie. Daarbij dient een onderscheid worden gemaakt tussen regels die rechtstreekse gevolgen hebben in de Vlaamse rechtsorde, zoals de bepalingen die een openbare overheid verbieden iets te doen, iets te gebieden of te verbieden enerzijds en anderzijds bepalingen waaraan de burgers geen rechtstreekse afdwingbare rechten of aanspraken ontleen, maar die een inspanningsverbintenis tot gevolg hebben voor de beleidsverantwoordelijken.

Daarnaast worden een aantal algemene beginselen, een aantal doelstellingen geformuleerd in verband met de manier waarop de Vlaamse overheid – in deze context iedere component daarvan vanuit de eigen bevoegdheid - wil besturen. Dit houdt een aantal keuzes in over hoe vorm wordt gegeven aan de samenleving in Vlaanderen op een rechtvaardige wijze. Deze Grondwet kiest daarbij resoluut voor goed bestuur, met onder meer bijzondere aandacht voor de kwaliteit van de regelgeving, de rechtsbescherming van de burger tegenover de overheid en de handhaving van de regelgeving.

De globalisering in politiek, technologisch, economisch en sociaal opzicht, de rol van de internationale organisaties en vooral de Europese integratie zijn mede bepalend voor de vele veranderingen in de omgeving van elk openbaar bestuur. De groeiende vervlechting tussen het lokale, regionale, nationale, Europese en mondiale bestuursniveau heeft belangrijke gevolgen voor de interne bestuurlijke verhoudingen, de besluitvorming en de democratische verantwoording. In deze gelaagde bestuursstructuur staan de handelingsbevoegdheid van de diverse overheden meer en meer naast elkaar. Het bestaan van meerdere bestuurslagen leidt er toe dat de absolute soevereiniteit niet meer bestaat, dat er nieuwe taken en mogelijkheden ontstaan voor subnationale overheden en dat de diverse overheden functioneren in een netwerk van voortdurende wisselwerking en onderlinge verbanden.

Tegenover de groeiende internationalisering en Europeanisering blijft de meer nabije aanpak van het lokaal bestuur en van de Vlaamse overheid, mensen houvast en een gevoel van identiteit bieden.

Daarom stelt deze Grondwet volgende grondslagen voorop voor het functioneren van Vlaanderen als zelfstandige, politieke entiteit :

- de basisbevoegdheden liggen bij Vlaanderen, dat over een duidelijk afgebakend grondgebied beschikt, het Nederlandse taalgebied en het tweetalige taalgebied Brussel-Hoofdstad;
- de bevoegdheden worden overeenkomstig het beginsel van de subsidiariteit uitgeoefend op het bestuursniveau waar ze op de meest doeltreffende manier kunnen worden uitgeoefend. Dit betekent de nodige ruimte voor en de erkenning van het belang van de gemeenten en de intermediaire besturen, van het privaat initiatief en van het verenigingsleven;
- de bevoegdheden worden uitgeoefend door verschillende bestuursniveaus, wat soevereiniteitsdeling tussen die verschillende bestuursniveaus tot gevolg heeft. De aanvaarding van de intern gedeelde soevereiniteit tot op het Europees niveau is essentieel;

- Vlaanderen oefent zijn bevoegdheden autonoom en zelfstandig uit, in voortdurende wisselwerking en samenwerking met de andere bestuursniveaus. Dit gebeurt ook in grensoverschrijdend verband in het kader van belangengemeenschappen, die zich ontwikkelen met de buurlanden.

Uitgaande van deze principes en grondslagen stelt het Vlaams Parlement volgende Grondwet voor Vlaanderen voor.

TOELICHTINGEN PER ONDERDEEL

Inleidende bepalingen

0.0. Het Vlaams Parlement bepaalt, als vertegenwoordiger van het Vlaamse volk, de institutionele, politieke en sociale organisatie van de Vlaamse natie.

Deze bepaling bevestigt de wil van het Vlaams Parlement om als vertegenwoordiger van het Vlaamse volk zelf te beschikken over zijn democratische ordening.

0.1. De waardigheid van ieder mens is onaantastbaar. De menselijke waardigheid vormt de grondslag en het doel van elk overheidshandelen

De Vlaamse overheid verzekert in regelgeving en bestuur het genot van elk recht zonder discriminatie.

De Vlaamse overheid voert een beleid dat gelijke kansen waarborgt.

Met eerbiediging van de fundamentele vrijheden van eenieder, individueel of collectief uitgeoefend, bevordert de Vlaamse overheid in alle domeinen van het beleid de ontwikkeling van de identiteit en de verscheidenheid van Vlaanderen als een democratische en verdraagzame samenleving.

Het eerste lid van deze inleidende bepaling is het uitgangspunt van deze Grondwet wat betreft de verhouding tussen het individu en de overheid. De menselijke waardigheid ligt ten grondslag aan alle grondrechten.

Het tweede lid verzekert een beleid van de Vlaamse overheid zonder discriminaties en vloeit voort uit diverse Europese en internationale verdragen. Een verbod van discriminatie betekent niet het verbod van elk onderscheid. Slechts een onderscheid, waardoor geen wettig doel zou worden nagestreefd of dat niet redelijk en objectief verantwoord is of onevenredig, wordt door dit verbod bedoeld. In het arrest van het Arbitragehof nr. 157/2004 (6 oktober 2004) wordt uitdrukkelijk gesteld dat de artikelen 10 en 11 van de Belgische Grondwet een algemene draagwijdte hebben; zij verbieden elke discriminatie, ongeacht de oorsprong ervan. Tot de rechten en vrijheden die door die bepalingen worden gewaarborgd, behoren de rechten en vrijheden die voortvloeien uit internationale verdragsbepalingen die België binden, in het bijzonder artikel 14 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en artikel 26 van het Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten. Volgens dit arrest is het niet mogelijk om discriminatiegronden limitatief op te sommen, te beperken en houdt een discriminatie een ongelijke behandeling in, indien het verschil in behandeling niet objectief en redelijk kan worden gerechtvaardigd. Het Arbitragehof merkt daarbij ook op dat door bepaalde discriminatiegronden niet op te nemen, men de indruk wekt dat deze minder beschermingswaardig zijn.

Het derde en vierde lid zijn beleidsintenties.

0.2. Ieder die niet in staat is een leven te leiden dat in overeenstemming is met de menselijke waardigheid, heeft recht op bijstand vanwege de Vlaamse overheid. Dit recht omvat op zijn minst financiële, sociale, geneeskundige en juridische bijstand. Het decreet regelt de uitoefening van dit recht.

Deze bepaling vloeit noodzakelijkerwijze voort uit de voorgaande.

0.3. Alle voor Vlaanderen bindende bepalingen inzake de bescherming van de grondrechten worden gewaarborgd door de Vlaamse overheid.

Dit de bevestiging van het belangrijke principe dat de ruimste bescherming primeert; de overheid moet de meest stringente verplichting respecteren. Er mag geen enkele twijfel over bestaan dat de niet uitdrukkelijk vermelde grondrechten, en die voor de Vlaamse overheid bindend zijn, volledig van toepassing zijn voor een ieder die onder de jurisdictie van de Vlaamse overheid valt.

Deze bepaling heeft ook tot gevolg dat overal waar de Grondwet voor Vlaanderen aan de decreetgever toelaat uitzonderingen te voorzien op grondrechten die ook in het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en van de Fundamentele Vrijheden erkend zijn, deze uitzonderingen ten minste moeten voldoen aan de (inhoudelijke) voorwaarden die dit Verdrag oplegt; met name voorzien zijn bij decreet, nodig in een democratische samenleving en gericht op de bescherming van een bijzonder rechtsgoed.

0.4. Elke inwijkeling heeft het recht op bijstand bij de integratie in de nieuwe leefomgeving en de plicht tot integratie en in het bijzonder van het verwerven van de kennis van het Nederlands gericht op de bevordering van de integratie.

Deze bepaling is geformuleerd als een recht van elke inwijkeling maar gekoppeld aan de plicht tot integratie, wat onder meer slaat op het verwerven van de kennis van het Nederlands.

0.5. De Vlaamse politieke instellingen - het Vlaams Parlement en de Vlaamse regering - worden op die wijze georganiseerd en hun werking zo geregeld dat de parlementaire, pluralistische democratie in Vlaanderen wordt versterkt. Het beginsel van de scheiding der machten (wetgevende, uitvoerende, rechterlijke macht), het verbod van delegatie van macht en het representatief systeem zijn fundamentele beginselen van het Vlaams staatsbestel.

Het kiesstelsel wordt zorgvuldig geregeld en op een wijze dat de proportionaliteit in de vertegenwoordiging wordt geëerbiedigd en de inspraak van de kiezer versterkt wordt. Het mandaat van volksvertegenwoordigers die zich kandidaat stellen bij verkiezingen voor een andere parlementaire assemblee en daar verkozen worden, neemt van rechtswege een einde.

Het eerste lid is een beleidsintentie. Dit kan gerealiseerd worden door de institutionele (of constitutieve) autonomie in die zin uit te oefenen.

In het belang van de versterking van de democratie moet ook het evenwicht tussen de drie machten bewaakt worden en de verdere juridisering van de samenleving vermeden worden.

De kerntaak van de onafhankelijke, rechterlijke macht is het beslechten van geschillen op basis van de rechtsregels. Daarom is het ook zo belangrijk dat de regelgeving van hoogstaande kwaliteit is (zie punt 7.1. van hoofdstuk VII, Beginselen van goed bestuur).

Het kiesstelsel moet zorgvuldig worden geregeld, dit impliceert bijvoorbeeld dat de regelgeving niet voortdurend en niet vlak voor de verkiezingen wordt gewijzigd. Het kiesstelsel moet op die manier worden geregeld dat de stem van de kiezer wel degelijk meetelt en in de verkiezingsuitslag tot uiting komt. In die optiek moet een kandidaat die verkozen is, zijn mandaat ook effectief opnemen.

0.6. Iedereen heeft recht op vrijheid van meningsuiting en recht op informatie. Het decreet bepaalt de uitzonderingen.

Iedereen heeft recht op vrijheid van vreedzame vergadering en op vrijheid van vereniging. Het decreet bepaalt de uitzonderingen.

De vrijheid van meningsuiting en het recht op informatie en de vrijheid van vergadering en vereniging zijn essentieel voor het bestaan en de ontwikkeling van een democratische samenleving.

Het recht op vrijheid van meningsuiting wordt gewaarborgd door het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en van de Fundamentele Vrijheden. Het recht om informatie te ontvangen, wordt gewaarborgd door artikel 10, eerste lid, van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en van de Fundamentele Vrijheden en door artikel 19, tweede lid, van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten.

De vrijheid van vergadering wordt gewaarborgd door artikel 11 van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en van de Fundamentele Vrijheden en door artikel 21 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten.

De algemene vrijheid van vereniging wordt gewaarborgd door artikel 11 van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en van de Fundamentele Vrijheden en door artikel 22 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten.

0.7. Overeenkomstig het subsidiariteitsbeginsel treedt de Vlaamse overheid slechts op indien en voor zover de doelstellingen van het overwogen optreden niet voldoende door de lokale besturen kunnen worden verwezenlijkt en derhalve vanwege de omvang of de gevolgen van het overwogen optreden beter door de Vlaamse overheid kunnen worden verwezenlijkt. De Vlaamse overheid wijst geen opdrachten toe aan de lokale besturen, zonder de daartoe noodzakelijke middelen ter beschikking te stellen.

Het eerste lid is een beleidsintentie. Het is de toezegging dat een aangelegenheid niet door de Vlaamse overheid zal worden geregeld, indien volgens het beginsel van de subsidiariteit aspecten van die aangelegenheid even doelmatig kunnen worden behartigd door de lokale besturen. Het tweede lid is eveneens een beleidsbeginsel, waardoor de lokale financiën niet uit evenwicht worden gebracht door de toewijzing van opdrachten door de Vlaamse overheid, zonder dat de daartoe vereiste middelen worden gewaarborgd.

0.8. De stad Brussel is de hoofdstad van Vlaanderen en de zetel van het Vlaams Parlement en de Vlaamse regering.

De Vlaamse overheid erkent de bijzondere belangen en behoeften van het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad en besteedt daarbij bijzondere aandacht aan de Nederlandstalige bevolking, die integraal deel uitmaakt van Vlaanderen. De basisverantwoordelijkheid voor het Vlaamse beleid in Brussel ligt bij de Vlaamse overheid.

Brussel als hoofdstad van Vlaanderen is geregeld door het decreet van 6 maart 1984. Door het eerste lid wordt daar nu aan toegevoegd dat de stad Brussel eveneens de zetel is van het Vlaams Parlement en van de Vlaamse regering.

Het tweede lid is een beleidsintentie : de Vlaamse overheid wil de band met Brussel versterken.

Hoofdstuk I. **De zorg voor de Nederlandse taal en cultuur**

1.1. Iedereen is vrij in de keuze van zijn taal. Het Nederlands is de enige officiële taal van Vlaanderen.

Het decreet regelt het gebruik van het Nederlands in bestuurszaken, onderwijs en sociale betrekkingen.

De Vlaamse overheid voert een beleid gericht op het versterken van de positie van de Nederlandse taal in alle maatschappelijke en economische sectoren en op internationaal vlak.

Het eerste lid en het tweede lid vloeien voort uit de Belgische Grondwet.

Het derde lid is een beleidsbeginsel, rekening houdend met het belang van de taal voor de identiteit van een gemeenschap en als communicatiemiddel. De taal is een van de belangrijkste uitingvormen van de mens, en daarmee de belangrijkste cultuurdrager. In hun moedertaal kunnen mensen zich met de meeste diepgang en nuance uitdrukken. Het Nederlands is het symbool van de Vlaamse identiteit. Zo moet de vernederlandsing van het onderwijs (in de jaren dertig van de vorige eeuw) als een mijlpaal in het Vlaams emancipatiestreven worden beschouwd. Daarvoor hadden de Vlamingen decennia lang ondervonden hoe asociaal en ondemocratisch een onderwijs-, rechts- en bestuurssysteem kan zijn dat de eigen cultuurtaal door een vreemde taal vervangt.

Een aantal evoluties, mondialisering, internationalisering van het onderwijs, verdergaande Europese integratie, de informatietechnologie, enz. maken talenkennis belangrijker, anderzijds hebben ze gevolgen voor de positie en het gebruik van de Nederlandse taal. De Vlaamse overheid moet een aangepast beleid voeren ter versterking van de talenkennis enerzijds en ter versterking van de positie van het Nederlands anderzijds.

1.2. De Vlaamse overheid erkent de Vlaamse Gebarentaal als de enige officiële gebarentaal van Vlaanderen.

Deze bepaling erkent het bestaan van de Vlaamse Gebarentaal, die linguïstisch gezien een volwaardige taal is en enkel in Vlaanderen gehanteerd wordt. Zoals het Nederlands, is de Vlaamse Gebarentaal van belang voor de identiteit van een gemeenschap en als communicatiemiddel.

In verschillende Europese landen - Tsjechische Republiek (1988), Finland (1995), Slovaakse Republiek (1995), Portugal (1997) - alsook in Zuid-Afrika en Uganda werd de nationale gebarentaal erkend in de grondwet.

Het is belangrijk de Vlaamse Gebarentaal ad nominatim te vermelden, om zo te benadrukken dat deze gebarentaal bedoeld wordt en bijvoorbeeld niet de Frans-Belgische Gebarentaal of de Nederlandse Gebarentaal, enz.

1.3. Iedereen heeft het recht deel te nemen aan het culturele leven.

In het cultuurbeleid wordt elke vorm van discriminatie geweerd. De Vlaamse overheid verzekert openheid, verscheidenheid, participatie en betrokkenheid in het cultuurbeleid en dit op alle beleidsniveaus.

Het eerste lid werd ontleend aan artikel 15, eerste lid, a van het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten.

Het tweede lid refereert aan de wet van 16 juli 1973 waarbij de bescherming van de ideologische en de filosofische strekkingen wordt gewaarborgd (de zgn. Cultuurpactwet) en het gelijkkluidende decreet van de Nederlandse Cultuurraad van 28 januari 1974. Reeds sinds 1995 bestaat er in het Vlaams Parlement een algemene consensus omtrent een meer eigentijdse benadering en waarbij tegelijkertijd de beginselen van non-discriminatie en gewaarborgde inspraak onverkort worden gehanteerd.

1.4. Het ondersteuningsbeleid inzake cultuur eerbiedigt de vrijheid die onontbeerlijk is voor het verrichten van creatief werk.

Dit beginsel is ontleend aan artikel 15, derde lid van het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten en artikel 13 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie.

1.5. In het bijzonder eerbiedigt de Vlaamse overheid de vrijheid van alle media. Zij garandeert de verscheidenheid van de media.

Het recht om informatie te ontvangen wordt gewaarborgd door artikel 10, eerste lid van het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en van de Fundamentele Vrijheden en door artikel 19, tweede lid van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten. Het instandhouden van een verscheiden aanbod in de media is een beleidsintentie die daaruit voortvloeit.

1.6. De Vlaamse overheid verzekert de werking van een openbare radio- en televisieomroep, inzonderheid gefinancierd uit de algemene middelen. De openbare omroep heeft de opdracht een zo groot mogelijk aantal mediagebruikers te bereiken met een diversiteit aan hoogkwalitatieve programma's die de belangstelling van de mediagebruikers wekken en eraan voldoen. De openbare omroep zorgt voor een kwalitatief hoogstaand aanbod in de sectoren informatie, cultuur, educatie en ontspanning. De programma's moeten bijdragen tot de verdere ontwikkeling van de identiteit en de diversiteit van de Vlaamse cultuur en van een democratische en verdraagzame samenleving.

Dit is een beleidsbeginsel.

Hoofdstuk II. Het onderwijs

2.1. Het onderwijs is een hoogste prioriteit van de Vlaamse overheid. Het beleid is er op gericht onderwijs te waarborgen dat bijdraagt tot een optimale vorming en ontplooiing en dat iedereen toelaat zich te ontwikkelen en verantwoordelijkheden op te nemen in de samenleving.

Dit is een beleidsbeginsel dat onderstreept hoeveel belang de Vlaamse overheid hecht aan het onderwijs. Ook de Belgische Grondwet (artikel 24,§3) en de internationale verdragen hechten veel belang aan het recht op onderwijs.

2.2. Het onderwijs is voor iedereen in gelijke voorwaarden toegankelijk.

Het basisonderwijs is kosteloos voor zover het gaat om de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen.

De Vlaamse overheid streeft een verdere democratisering van het onderwijs na en de beperking van de kosten verbonden aan de deelname aan het onderwijs op alle niveaus.

Het eerste lid bevestigt het recht op onderwijs zonder discriminatie.

Het tweede lid vloeit voort uit artikel 24, §3, van de Belgische Grondwet.

Het derde lid vloeit voort uit artikel 13 van het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten.

2.3. De Vlaamse overheid richt neutraal onderwijs in, dat ondermeer de filosofische, ideologische of godsdienstige opvattingen van de ouders en de leerlingen eerbiedigt.

Binnen de grenzen van de Grondwet en van de decreten wordt de autonomie van het gemeenschapsonderwijs door middel van eigen organen gewaarborgd.

Uit die organen mag niemand worden geweerd op grond van zijn levensbeschouwelijke of politieke overtuiging, tenzij deze strijdig is met de beginselen van de democratische rechtsstaat.

Het eerste lid is ontleend aan artikel 24, §1 van de Belgische Grondwet. Het tweede lid is een beleidsbeginsel. Het derde lid is een gevolg van het verbod van discriminatie om ideologische en filosofische redenen, voortvloeiende uit de artikelen 10 en 11 van de Belgische Grondwet en de mensenrechtenverdragen.

2.4. De Vlaamse overheid erkent en subsidieert of financiert het onderwijs dat beantwoordt aan de voorwaarden die in het algemeen belang bij decreet zijn gesteld met het oog op het waarborgen van de kwaliteit van het onderwijs, de adequate verdeling van de middelen en de inspraak van ouders en leerlingen, zonder afbreuk te doen aan de vrijheid van onderwijs en onverminderd de vereiste van een pedagogisch project, dat de universele waarde van de eerbied voor de rechten van de mens erkent.

De Belgische Grondwet en internationale verdragen waarborgen het recht op een onderwijs dat de fundamentele rechten en vrijheden eerbiedigt.

2.5. Alle leerlingen die leerplichtig zijn, hebben ten laste van de Vlaamse overheid recht op een morele of religieuze opvoeding.

De scholen ingericht door de openbare besturen bieden, tot het einde van de leerplicht, de keuze aan tussen onderricht in een van de erkende erediensten en de niet-confessionele zedenleer.

Een van de overheid onafhankelijke instantie – aangeduid vanuit de erediensten zelf - waarborgt de authenticiteit van het godsdienstonderricht, onderwezen in de scholen ingericht door openbare overheden.

Vrijstelling van moreel en religieus onderricht in deze scholen kan worden verleend op grond van ernstige bezwaren van morele of godsdienstige aard.

Het eerste en het tweede lid zijn ontleend aan artikel 24, §§ 1 en 3 van de Belgische Grondwet. Het derde lid is gebaseerd op de wet van 29 mei 1959 tot wijziging van sommige bepalingen van de onderwijswetgeving en op de rechtspraak van de Raad van State en het Arbitragehof. Het vierde lid is rechtstreeks gebaseerd op artikel 9 van het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en van de Fundamentele Vrijheden en op de tweede zin van artikel 2 van het aanvullend protocol bij dit Verdrag.

2.6. De vrijheid om onderwijs in te richten met een eigen pedagogisch project op basis van levensbeschouwing of een pedagogische methode, wordt gewaarborgd. Deze vrijheid houdt het recht in onderwijsinstellingen op te richten, er leiding aan te geven, er de organisatie en de werking van te bepalen, een toelatingsbeleid te voeren dat noodzakelijk is om de eigenheid van het opvoedingsproject te waarborgen en het personeel te kiezen dat wordt tewerkgesteld met het oog op de verwezenlijking van de eigen onderwijsdoelstellingen.

Deze bepaling is gebaseerd op artikel 24, §1 van de Belgische Grondwet en uitspraken van het Arbitragehof. De zinsnede met betrekking tot de inschrijving van leerlingen is gebaseerd op een advies van de Raad van State. De vrijheid van onderwijs wordt tevens gewaarborgd door het vierde lid van artikel 13 van het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten.

2.7. De Vlaamse overheid neemt de passende maatregelen om de keuzevrijheid van de ouders te eerbiedigen.

Daartoe waarborgt zij de gelijkwaardige behandeling van alle leerlingen of studenten, ouders, personeelsleden en onderwijsinstellingen, rekening houdend met objectieve verschillen, waaronder de eigen karakteristieken van iedere inrichtende macht, die een aangepaste behandeling verantwoorden.

Het eerste lid is ontleend aan artikel 24, §1 van de Belgische Grondwet; het tweede lid is ontleend aan §4 van dit artikel.

2.8 De vrijheid van het academisch onderwijs en van het wetenschappelijk onderzoek zijn gewaarborgd. Geen beperkingen zijn toegelaten dan die nodig zijn in een democratische samenleving met het oog op de verzekering van dwingende maatschappelijke belangen of van de rechten van derden.

De academische vrijheid en de vrijheid van wetenschappelijk onderzoek worden impliciet gewaarborgd door artikel 10 van het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en van de Fundamentele Vrijheden en uitdrukkelijk door artikel 15, derde lid, van het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten en artikel 13 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie.

Hoofdstuk III.

Bijzondere aandacht voor minderjarigen, gezinnen en ouderen

3.1. Minderjarigen hebben recht op eerbiediging van hun morele, lichamelijke, geestelijke en seksuele integriteit en op bijzondere zorg en bijstand. Het gezin heeft een prioritaire verantwoordelijkheid voor de zorg, de bescherming en ontplooiing van de minderjarigen en wordt daarbij ondersteund. Bij alle maatregelen betreffende minderjarigen vormen de belangen van de minderjarige de eerste afweging. De minderjarige heeft het recht zijn of haar mening te kennen te geven. Aan die mening wordt een passend gevolg gegeven in overeenstemming met de leeftijd van de minderjarige.

In alle domeinen van het beleid wordt bijzonder rekening gehouden met de noden en de belangen van minderjarigen en het beleid is erop gericht elke minderjarige kansen te bieden om zich te ontplooien.

De in het eerste lid opgenomen rechten voor minderjarigen vloeien voort uit artikel 22bis van de Belgische Grondwet en het Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Voor de toepassing van dit Verdrag wordt onder een kind verstaan elke persoon jonger dan 18 jaar.

Het tweede lid is een beleidsbeginsel dat het belang bevestigt dat de Vlaamse overheid hecht aan de zorg om de specifieke behoeften en belangen van minderjarigen en aan hun kansen op ontwikkeling en ontplooiing. Dit komt reeds tot uiting in het decreet van 15 juli 1997 houdende instelling van het kinderrechtenrapport en het decreet van 15 juli 1997 houdende oprichting van een Kinderrechtencommissariaat en instelling van het ambt van Kinderrechtencommissaris.

3.2. Onverminderd het recht op eerbiediging van het gezinsleven, wordt hulp en bijstand aan gezinnen verzekerd.

Vanuit de diverse beleidsdomeinen worden maatregelen genomen die het gezinnen mogelijk maken om de kwaliteit van het gezinsleven te verhogen.

Het eerste lid van deze bepaling is geformuleerd als een recht. De verplichtingen die er voor de Vlaamse overheid uit voortvloeien zijn evenwel onbepaald. Het voorbehoud van de eerbiediging van het gezinsleven volgt uit artikel 22 van de Belgische Grondwet, artikel 8 van het Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en van de Fundamentele Vrijheden en artikel 17, eerste lid van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten. Artikel 23, eerste lid van dit laatste verdrag beklemtoont bovendien dat het gezin de natuurlijke en fundamentele kern vormt van de maatschappij en recht heeft op bescherming door de maatschappij en de staat.

Het tweede lid is een beleidsintentie, gericht op het ondersteunen van het gezin.

3.3. Minderjarigen die lichamelijk, geestelijk of moreel in gevaar verkeren of die in hun ontwikkeling zijn bedreigd door een problematische opvoedingssituatie, hebben recht op bijzondere jeugdzorg.

Gerechtigde maatregelen van jeugdbescherming eerbiedigen het privé- en gezinsleven van alle betrokkenen.

Het eerste lid refereert naar de regelgeving inzake de bijzondere jeugdbijstand.

Het tweede lid refereert naar de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

3.4. De Vlaamse overheid voert een ouderenbeleid dat erop gericht is eenieder de kans te bieden om actief en met kansen op ontwikkeling ouder te worden. Het doel is de ouderen een eigen en betekenisvolle plaats in de samenleving te verzekeren. Het verblijf in de vertrouwde leefomgeving, op basis van vrijwilligheid, staat centraal. De Vlaamse overheid waakt over de veiligheid en de kwaliteit van de huisvesting en de verzorging in de semi-residentiële en residentiële welzijnsvoorzieningen voor ouderen, in omstandigheden die het privé- en gezinsleven eerbiedigen.

Dit zijn beleidsverklaringen die er op gericht zijn een ouderenbeleid tot stand te brengen dat er op gericht is eenieder kansen te blijven bieden op ontwikkeling en ontplooiing.

Hoofdstuk IV

Kwaliteitsvolle welzijns- en gezondheidszorg

4.1. Iedereen heeft recht op maatregelen ter bevordering van de gezondheid.

De Vlaamse overheid garandeert kwaliteitsvolle, toegankelijke en betaalbare welzijns- en gezondheidszorg in samenwerking met alle betrokken actoren.

Personen met een langdurige ernstige verminderde zelfredzaamheid hebben recht op hulp van of ondersteuning door derden.

Het eerste lid van deze bepaling is gebaseerd op het in artikel 23, derde lid, 2° van de Belgische Grondwet en in internationale verdragen vastgelegde recht op bescherming van de gezondheid (artikel 11 Europees Sociaal Handvest en artikel 12 Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten).

Het tweede lid is een beleidsintentie. De bedoeling is een doeltreffend antwoord te bieden op alle zorgbehoeften. Daartoe is een goede afstemming en samenwerking nodig tussen alle betrokken actoren, met name de overheid, de zorgverstrekkers, de welzijns- en gezondheidsvoorzieningen en –organisaties, de verstrekkers van mantelzorg, de vrijwilligers. Het derde lid wil de sociale bescherming uitbouwen vanuit het risico op een langdurig ernstig verminderd zelfzorgvermogen.

4.2. Iedereen heeft recht op maatregelen en diensten op het vlak van de preventieve gezondheidszorg. Alle leerplichtige leerlingen hebben recht op gezondheidsopvoeding.

Deze bepaling is gebaseerd op internationale verdragen (artikel 11, 1° Europees Sociaal Handvest, artikel 12 Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele rechten, artikel 35 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie en artikel 24 van het Kinderrechtenverdrag).

4.3. De Vlaamse overheid waarborgt gelijke kansen voor personen met een handicap op alle terreinen van het maatschappelijk leven en bevordert de inclusie van personen met een handicap in de samenleving.

Deze bepaling vindt steun in artikel 15 van het Europees Sociaal Handvest, dat het recht van personen met een handicap op revalidatie in beroep en samenleving onrechtstreeks waarborgt door de bevoegde overheden te verplichten om de passende maatregelen te nemen.

4.4. De Vlaamse overheid voert een beleid gericht op de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting, in overleg met de mensen die in armoede leven en hun organisaties.

Dit is een beleidsintentie die er op gericht is eenieder voldoende ontwikkelingskansen en keuzemogelijkheden te geven om deel te nemen aan het maatschappelijk leven.

4.5. Eenieder die van zijn vrijheid is beroofd of die het voorwerp is van een vrijheidsbeperkende maatregel als gevolg van een strafrechtelijke veroordeling, heeft recht op sociale en educatieve hulpverlening met het oog op zijn sociale reïntegratie.

Deze bepaling is gebaseerd op artikel 10, derde lid van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten, dat uitdrukkelijk heropvoeding en reclassering voorop stelt als een verplichte doelstelling voor het gevangenisstelsel.

Hoofdstuk V **De zorg voor de leefomgeving**

5.1. De zorg van de Vlaamse overheid is gericht op de leefbaarheid van Vlaanderen, het instandhouden van het erfgoed, het natuurbehoud en de bescherming van een gezond leefmilieu.

Eenieder heeft recht op tijdige informatie over alle factoren in zijn leefomgeving, die de gezondheid ernstig kunnen schaden.

De leefbaarheid van Vlaanderen bevorderen is in hoofdzaak een beleidsintentie en houdt verband met een zinvolle ruimtelijke ordening, de zorg om het leefmilieu in al zijn aspecten, de zorg voor het erfgoed, de landbouw, het platteland, het natuurbehoud, een goed energiebeleid, een behoorlijk beleid inzake huisvesting, infrastructuur, openbaar vervoer, enz. Bescherming van een gezond leefmilieu is een uitdrukkelijke verplichting die afgeleid kan worden uit artikel 23, derde lid, 4° van de Belgische Grondwet en verschillende verdragsbepalingen, onverminderd de Europese regelgeving op dat vlak. Het spreekt voor zich dat ook de internationale afspraken die gemaakt zijn (bijv. Kyoto) met het oog op de verbetering van het leefmilieu dienen nageleefd te worden.

Het tweede lid is ontleend aan de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens.

5.2. Inzake ruimtelijke ordening en stedenbouw voeren de bevoegde overheden een beleid dat rechtszekerheid biedt en dat een billijk evenwicht nastreeft tussen de vereisten van het algemeen belang en de rechten van individuele burgers.

Rechtszekerheid is volgens het Arbitragehof een fundamenteel recht dat wordt afgeleid uit een basisbeginsel van de grondwettelijke orde, namelijk dat van de rechtsstaat.

Rechtszekerheid betekent evenwel niet de onveranderlijkheid van de basisregelgeving of van de nadere uitvoering ervan in reglementaire besluiten.

Rechtszekerheid betekent specifiek in het raam van de ruimtelijke ordening en de stedenbouw wel het verbod van regelgeving met retroactieve werking en de verplichting tot vergoeding van de onevenredige schade die het gevolg is van gewijzigde regelgeving en de onmiddellijke werking ervan.

5.3. De Vlaamse overheid bevordert het beschikbaar zijn van voldoende veilige en gezonde woongelegenheid.

Sociale woningen worden volgens objectieve criteria en zonder discriminatie toegewezen.

Het eerste lid is een beleidsintentie, die tevens is gebaseerd op artikel 23, derde lid, 3° van de Belgische Grondwet. Het tweede lid is het dwingende gevolg van het grondwettelijk gelijkheidsbeginsel, toegepast op de sociale huisvesting.

5.4. Bevordering van de beschikbaarheid en de kwaliteit van de diensten van openbaar vervoer en van de uitrusting en het onderhoud van de openbare wegen met het oog op de verkeersveiligheid, zijn bijzondere zorg van de overheid.

Deze bepaling is een beleidsbeginsel.

Hoofdstuk VI

De zorg voor de sociaal-economische ontwikkeling

6.1. Het economisch beleid is gericht op het waarborgen van een zo hoog en stabiel mogelijk werkgelegenheidspeil en op de duurzame ontwikkeling van Vlaanderen.

De bevordering van de ontwikkeling en de toepassing van nieuwe technologieën met aandacht voor de sociale gevolgen ervan, is zorg van de Vlaamse overheid.

De vrijheid van ondernemerschap wordt erkend overeenkomstig het Europees

Gemeenschapsrecht. Aan de vrijheid van handel en nijverheid worden slechts beperkingen gesteld die nodig zijn in een democratische samenleving met het oog op de bescherming van het algemeen belang en de rechten van derden.

Het waarborgen van een zo hoog en stabiel mogelijk werkgelegenheidspeil is een uitdrukkelijke beleidsverplichting, opgenomen in artikel 23, derde lid, 1° van de Belgische Grondwet. Deze doelstelling is ontleend aan artikel 1, 1° van het Europees Sociaal Handvest. Het is tevens een uitdrukkelijk doelstelling van de Europese Unie. Duurzame ontwikkeling is een tweede doelstelling van het economisch beleid binnen de Europese Gemeenschap. Het tweede lid is een beleidsintentie.

De eerste zin van het derde lid is ontleend aan artikel 16 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie. Bij het formuleren van de tweede zin werd rekening gehouden met de wijze waarop in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens de grenzen zijn geformuleerd van de rechtmatige mogelijkheid om fundamentele vrijheden te beperken.

6.2. Bevordering van het fundamenteel en het toegepast wetenschappelijk onderzoek is zorg van de overheid, samen met de ondernemingen en het onderwijs.

Dit is beleidsbepaling die het belang van een beleid tot bevordering van het wetenschappelijk onderzoek bevestigt, in samenspraak met de belangrijke actoren.

6.3. Iedereen heeft zonder discriminatie recht op kosteloze arbeidsbemiddeling.

Deze bepaling is gebaseerd op artikel 29 van het Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie.

6.4. Iedereen heeft het recht op beroepsomscholing en –bijscholing op de wijze door het decreet bepaald.

Dit beginsel is gebaseerd op diverse internationale verdragen (artikel 6, tweede lid, Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten, artikel 10 Europees Sociaal Handvest, artikel 1 aanvullend protocol Europees Sociaal Handvest, artikel 14, eerste lid, Handvest van de Grondrechten van de Europese Unie). De verwijzing naar het decreet maakt duidelijk dat dit recht niet onbepaald is en nadere regeling vereist.

Hoofdstuk VII ***Beginselen van goed bestuur***

7.1. De kwaliteit van de regelgeving is een bijzondere zorg van de Vlaamse overheid. De regelgeving is noodzakelijk en doeltreffend, doelmatig en afgewogen, uitvoerbaar en handhaafbaar, rechtmatig, samenhangend, eenvoudig in taalgebruik, duidelijk en toegankelijk, onderbouwd en overlegd, en blijvend relevant en actueel. Een uitgebouwd systeem van decreetevaluatie verzekert een doorlopende kwaliteitsbewaking.

Het eerste lid is een beleidsbeginsel.

Het tweede lid formuleert de kwaliteitscriteria waaraan de Vlaamse regelgeving moet voldoen. In de rechtsleer worden diverse kwaliteitseisen en “beginselen van behoorlijke regelgeving” vooropgesteld. De door de Kenniscel Wetsmatiging van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap ontwikkelde “kenmerken van goede regelgeving” zijn daarmee gelijklopend en zijn concreet :

- 1) noodzakelijk en doeltreffend : goede regelgeving is regelgeving die noodzakelijk en doeltreffend is voor het bereiken van het beoogde doel;
- 2) doelmatig en afgewogen : goede regelgeving draagt bij tot maatschappelijke welvaart en welzijn. Ze realiseert het beoogde doel tegen de laagst mogelijke maatschappelijke kosten en minimaliseert ongewenste neveneffecten;
- 3) uitvoerbaar en handhaafbaar : goede regelgeving houdt waarborgen in dat er in de praktijk gevolg aan wordt gegeven;
- 4) rechtmatig : goede regelgeving respecteert de eisen en grenzen die het recht aan de wetgeving stelt en komt tegemoet aan democratische bekommernissen;
- 5) samenhangend : goede regelgeving vertoont op zich of geplaatst naast andere regelgeving geen overlappingsen en tegenstrijdigheden en maakt deel uit van een coherent geheel;
- 6) eenvoudig, duidelijk en toegankelijk : goede regelgeving is goed begrijpbaar, concreet en vlot toegankelijk voor iedereen voor wie zij van belang kan zijn;
- 7) onderbouwd en overlegd : goede regelgeving is zorgvuldig voorbereid. Over de doelstellingen, alternatieven, inhoud en effecten ervan is ruim ambtelijk, maatschappelijk en politiek overleg gepleegd;
- 8) blijvend relevant en actueel : goede regelgeving verzekert dat de beoogde doelen blijvend doelmatig en doeltreffend worden bereikt.

Het derde lid geeft een beleid gericht op kwaliteit van het decreetgevend werk structureel vorm via decreetsevaluatie. Het gaat daarbij zowel om een evaluatie ex ante, waarbij ontwerpen van regelgeving worden beoordeeld en toekomstige effecten worden ingeschat (via een effectbeoordeling of RIA, zijnde een reguleringssimpactanalyse), als om een evaluatie ex post, die bestaande regelgeving toetst aan de kwaliteitscriteria zoals opgesomd in het tweede lid.

7.2. De Vlaamse overheid bevordert in alle domeinen van het beleid de adviesverlening door en het overleg met de verantwoordelijken op het terrein, zonder afstand te doen van haar eigen beleidsverantwoordelijkheid.

Deze bepaling is een beleidsintentie en wijst op het belang van advies door en overleg met de rechtstreeks betrokkenen op het terrein voor het maatschappelijk draagvlak van het beleid.

7.3. Iedereen heeft het recht elk bestuursdocument te raadplegen en er een afschrift van te krijgen. Het decreet bepaalt de voorwaarden en de uitzonderingen. Iedere eenzijdige rechtshandeling met individuele strekking die uitgaat van een bestuur en beoogt rechtsgevolgen te hebben voor één of meer bestuurden of voor een ander bestuur moet uitdrukkelijk worden gemotiveerd en moet de beroepsmogelijkheden en de modaliteiten van het beroep vermelden. Het decreet bepaalt de nadere regelen.

Het eerste lid verwijst naar het feit dat de Vlaamse overheid een beleid voert, dat openbaar en toegankelijk is voor de burgers. Dit komt de dienstverlening en de rechtsbescherming van de burger ten goede.

Inzake openbaarheid van bestuur wordt een onderscheid gemaakt tussen actieve en passieve openbaarheid. De actieve openbaarheid verplicht de overheid tot een duidelijke en objectieve voorlichting van de burgers. De passieve openbaarheid waarborgt inzage, uitleg en afschrift van bestuursdocumenten.

Reeds in 1991 (decreet van 23 oktober 1991) ontstond in Vlaanderen een decretale regeling voor de openbaarheid van bestuursdocumenten in de diensten en instellingen van de Vlaamse regering. In 1993 werd de openbaarheid van bestuursdocumenten ingeschreven als een grondrecht in de Belgische Grondwet, waarvan de concretisering onder de bescherming van de verschillende wetgevers werd geplaatst (artikel 32). Het decreet van 1991 werd gewijzigd door de decreten van 18 mei 1999 en 26 maart 2004 betreffende de openbaarheid van bestuur. Het tweede lid verwijst naar de reeds bestaande regeling inzake de formele motiveringsplicht van bestuurshandelingen.

7.4. Iedereen heeft het recht verzoekschriften bij het Vlaams Parlement in te dienen. Het decreet bepaalt de nadere regelen.

Het recht van petitie is gewaarborgd door artikel 28 van de Belgische Grondwet. In tegenstelling tot de regeling m.b.t. de “Vlaamse ombudsdienst”(zie punt 7.5.) betreft het recht van petitie niet alleen klachten over de werking van de overheid, maar laat het de burger toe om, individueel of in groep, inbreng en inspraak in de politieke besluitvorming te hebben. Het petitieright werd in Vlaanderen uitvoerig geregeld door decreten van 1998, gewijzigd in 2001 en 2005.

7.5. Iedereen heeft het recht om kosteloos een klacht in te dienen bij een bestuursinstelling over de handeling en de werking van die bestuursinstelling. Het decreet bepaalt de nadere regelen.

Er bestaat één onafhankelijke “Vlaamse ombudsdienst”. De “Vlaamse ombudsman” of “Vlaamse ombudsvrouw” onderzoekt de klachten over de gedragingen en de werking van de Vlaamse overheid, nadat de belanghebbende eerst contact heeft genomen met die overheid om genoegdoening te krijgen. De leden van de ombudsdienst worden benoemd door het Parlement. Het decreet stelt de nadere regels vast inzake de bevoegdheid en de werkwijze van de ombudsdienst, waarbij de toegang tot de ombudsdienst kosteloos dient te zijn.

Dit punt formuleert de uitgangspunten voor de behandeling van klachten en problemen van burgers bij hun dossiers. Een zorgvuldige klachtenbehandeling is een belangrijk element van behoorlijk bestuur. Klachten zijn een belangrijke bron van informatie voor de overheid als ze haar dienstverlening kwaliteitsvol wil uitvoeren.

Het eerste lid regelt de interne klachtenbehandeling door de Vlaamse overheidsdiensten zelf. Wanneer iemand zich onterecht behandeld voelt door een Vlaamse overheidsinstantie, kan die persoon in de eerste plaats terecht bij de klachtendienst van die instantie. Dit is geregeld door het decreet van 1 juni 2001.

Een klacht moet dus eerst intern behandeld worden. De “Vlaamse ombudsman of -vrouw” kan pas een klacht behandelen als de burger geen genoegdoening heeft gekregen van de overheidsdienst zelf. De ombudsdienst is een volledig onafhankelijk orgaan, dat direct toegankelijk is voor alle burgers. Om deze twee essentiële elementen te waarborgen, wordt

bepaald dat de ombudsdienst door het Parlement benoemd wordt en dat de toegang tot de ombudsdienst kosteloos is. Dit is geregeld door het decreet van 7 juli 1998.

7.6. Enkel een decreet kan een straf opleggen.

De Vlaamse overheid besteedt bijzondere zorg aan het opsporen en vervolgen van inbreuken op haar regelgeving.

Indien de behandeling van geschillen of klachten toevertrouwd wordt aan een bijzondere instantie, heeft iedereen recht op een eerlijke behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onpartijdige instantie, waarvan de beslissingen worden gemotiveerd.

Het eerste lid bevestigt uitdrukkelijk het legaliteitsbeginsel in strafzaken.

Het tweede lid is een beleidsintentie.

De beginselen van behoorlijk bestuur in het derde lid gelden als algemene rechtsbeginselen.

De verplichting om individuele bestuursbeslissingen te motiveren is reeds bij decreet geregeld.

7.7. De gevallen waarin huiszoeking kan plaatshebben moeten beantwoorden aan een dwingende maatschappelijke noodzakelijkheid.

Huiszoekingen moeten beantwoorden aan een dwingende maatschappelijke noodzakelijkheid, op grond van het tweede lid van artikel 8 van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en van de Fundamentele Vrijheden.

7.8. Onteigening is enkel mogelijk op basis van een decreet, indien het noodzakelijk is in het algemeen belang en tegen een billijke en voorafgaande schadevergoeding.

Onverminderd het verbod van afwending van macht, worden door deze bepaling waarborgen geboden tegen een onteigening door de overheid.

7.9. Geen belasting ten behoeve van Vlaanderen kan worden ingevoerd dan door een decreet. Over belastingen ten behoeve van Vlaanderen wordt jaarlijks gestemd. Geen vrijstelling of vermindering van belasting kan worden ingevoerd dan door een decreet.

Vlaamse belastingen houden in principe rekening met de draagkracht van de belastingplichtigen. Bij de invoering van die belastingen wordt rekening gehouden met de verhouding tussen de vermoedelijke opbrengst, de kosten van vestiging en inning en de economische en sociale gevolgen.

Het Parlement keurt jaarlijks de begroting goed en sluit de rekeningen af.

Het eerste lid bevestigt dat het invoeren van een belasting een voorbehouden bevoegdheid is van het Parlement.

In het tweede lid zijn beginselen van fiscaal beleid opgenomen.

Het derde lid is de verwoording van het legaliteitsbeginsel en annaliteitsbeginsel in begrotingen.

7.10. De toegang tot het openbaar ambt van de Vlaamse overheid wordt zonder discriminatie verzekerd. Inzonderheid is elk onderscheid op grond van levensbeschouwelijke of politieke overtuiging verboden.

De loopbaan in het openbaar ambt mag slechts worden bepaald door relevante, objectieve en controleerbare gegevens.

De vrijheid van meningsuiting, van vergadering en vereniging zijn hen gewaarborgd. Deze vrijheden mogen slechts worden beperkt met het oog op het vrijwaren van substantiële belangen van de openbare dienst in een democratische samenleving.

Volgens artikel 25, c, van het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten heeft elke burger het recht om op algemene voet van gelijkheid te worden toegelaten tot de overheidsdiensten van zijn land. Artikel 39 EG-verdrag verbiedt bij de aanwerving van personen in openbare dienst elke ongelijke behandeling van burgers van de Europese Unie die de Belgische nationaliteit niet bezitten, telkens als het ambt of de betrekking niet de uitoefening van openbaar gezag meebrengt.

Het laatste lid vat de rechtspraak samen van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens en van de Raad van State.

Hoofdstuk VIII

Vlaanderen in Europa en in de wereld

8.1. Internationale samenwerking is bijzondere zorg van de Vlaamse overheid. Zowel in Europees als in internationaal verband treedt de Vlaamse overheid zelfstandig op wat haar bevoegdheden betreft en voert zij een efficiënte aanwezigheidspolitiek.

De Vlaamse regering maakt actief gebruik van haar bevoegdheid om internationale verdragen te sluiten. De regering sluit de internationale verdragen. Deze verdragen hebben eerst gevolg nadat zij bij decreet instemming van het Vlaams Parlement hebben gekregen. De regering kan een verdrag slechts ratificeren wanneer het instemmingsdecreet definitief is.

Het eerste lid van deze bepaling bevestigt uitdrukkelijk het belang van de internationale bevoegdheid van Vlaanderen. Vlaanderen kan reeds sinds 1993 op een zelfstandige manier een internationaal beleid voeren en vormt een volwaardige actor in het buitenlands beleid. Het tweede lid heeft betrekking op een zeer belangrijk instrument van buitenlands beleid : de mogelijkheid om verdragen te sluiten; dit betreft zowel gemengde verdragen als verdragen die exclusief tot de bevoegdheid van Vlaanderen behoren. De wijze waarop gemengde verdragen worden gesloten – en die door Vlaanderen mede ondertekend worden – wordt in onderling overleg vastgelegd door alle rechtstreeks betrokken overheden.

De Vlaamse regering onderhandelt over de internationale verdragen, parafeert, ondertekent en ratificeert ze, en zegt eventueel een verdrag op. Dit alles gebeurt onder de politieke controle van het Vlaams Parlement. Er is bovendien een bijzondere vorm van controle, namelijk dat de verdragen enkel gevolg hebben in de Vlaamse rechtsorde als zij de instemming van het Vlaams Parlement hebben gekregen.

8.2. De Vlaamse regering informeert het Vlaams Parlement tijdig en volledig over haar internationaal beleid.

Dit houdt in het bijzonder in dat

- *de regering aan het Parlement kennis geeft van elk verdragsontwerp voor de ondertekening ervan;*
- *de regering aan het Parlement kennis geeft van de voorstellen en initiatieven in het kader van een internationale organisatie;*
- *de regering aan het Parlement meedeelt welk standpunt zij wenst in te nemen in overlegorganen inzake buitenlands beleid.*

Deze bepaling streeft de versterking na van de invloed van het Vlaams Parlement op de inhoudelijke invulling van het buitenlands beleid.

Het Parlement beschikt nu over de bevoegdheid om de verdragen goed te keuren bij decreet en daarnaast is er de algemene, politieke controle. Deze bepaling wil vooral de invloed van het Parlement versterken via een volledige en tijdige informatieplicht vanwege de Vlaamse regering. Het Vlaams Parlement kan in zijn reglement nadere regels vastleggen voor het garanderen van de vertrouwelijkheid van informatie.

Het tweede lid van deze bepaling concretiseert deze algemene informatieverplichting. Aldus wordt een zekere participatie van het Parlement in de totstandkoming van een verdrag gewaarborgd; kunnen de initiatieven in een internationale organisatie beoordeeld worden en is het Parlement actiever betrokken bij gemengd buitenlands beleid, waarbij verschillende overheden betrokken zijn en dat het voorwerp is van overlegprocedures.

8.3. De Vlaamse overheid voert een beleid dat bijdraagt tot de ontwikkeling van de Europese samenwerking, met eerbiediging van de culturele en regionale verscheidenheid binnen de Europese Unie.

De Vlaamse overheid neemt zelfstandig deel aan de beleidsvoorbereiding en de besluitvorming binnen de Europese Unie.

Het Vlaams Parlement vervult een actieve rol bij het toezicht op de naleving van het subsidiariteitsbeginsel door de Europese instellingen.

Het eerste lid is de uitdrukking van een bijzondere verplichting binnen de internationale samenwerking. Vlaanderen wil meewerken aan de uitbouw van Europa van onderuit. Dit is belangrijk niet alleen voor de culturele en regionale verscheidenheid maar ook voor de democratische legitimiteit van Europa.

Gezien de zelfstandige bevoegdheid van Vlaanderen op beleidsdomeinen waarop de Europese Unie regelgevend optreedt, wordt de Vlaamse overheid volwaardig betrokken bij de Europese beleidsvoering.

Het derde lid verzekert dat het Vlaams Parlement zich kan uitspreken over de naleving van het subsidiariteitsbeginsel door de Europese Unie.

8.4. De Vlaamse overheid voert een actief buurlandenbeleid. Zij streeft op alle domeinen naar een hechte samenwerking met het Koninkrijk Nederland en draagt bijzondere zorg voor de ontwikkeling van de Nederlandse Taalunie.

Dit is een bijzondere bepaling binnen het geheel van de verplichting tot internationale samenwerking, die het belang van het buurlandenbeleid onderstreept. De Nederlandse Taalunie, een unieke supranationale instelling, die zorg draagt voor de Nederlandse taal en

letteren neemt daarbij een bijzondere plaats in, in het bijzonder met het oog op het versterken van de positie van de Nederlandse taal, ook in Europees verband.

8.5. De Vlaamse overheid besteedt bijzondere zorg aan en voorziet in de nodige middelen voor de ontwikkelingssamenwerking met het oog op duurzame ontwikkeling in landen van de derde wereld. Dit impliceert ook initiatieven gericht op informatie en sensibilisering inzake ontwikkelingssamenwerking.

Vlaanderen wil een eigen bijdrage leveren tot vrede, welvaart en solidariteit in de wereld. De invulling van deze verplichting houdt in dat Vlaanderen een belangrijk deel van zijn financiële middelen besteedt aan ontwikkelingssamenwerking. Dit engagement heeft betrekking zowel op initiatieven in partnerschap gericht op de noden en behoeften van de bevolking in de ontwikkelingslanden als op het nemen van initiatieven om de Vlaamse bevolking bewust te maken van de grote problemen in het zuidelijk halfrond, als op het spelen van een actieve rol in dit verband op internationale fora.

Hoofdstuk IX Algemene bepalingen

9.1. Vlaanderen heeft als wapen in goud een leeuw van sabel, geklauwd en getongd van keel. De vlag van Vlaanderen is geel met een zwarte leeuw, rood geklauwd en getongd. Het volkslied van Vlaanderen bestaat uit de eerste twee strofen van de “Vlaamse Leeuw”. De Vlaamse feestdag is 11 juli.

Deze eigen symbolen van Vlaanderen zijn reeds vastgesteld bij decreet van 7 november 1990.

9.2. Elke leerling ontvangt voor het einde van de leerplicht een exemplaar van de tekst van de Grondwet voor Vlaanderen.

Door deze bepaling krijgt iedere jongere, ten laste van de Vlaamse begroting, voor het einde van de leerplicht een exemplaar van de Grondwet voor Vlaanderen. Een van de voornaamste opdrachten van Vlaanderen is immers de kwaliteit van het onderwijs. Het behoort tot de roeping van het onderwijs om de jonge burger bewust te maken van de staatkundige situatie van Vlaanderen.

9.3. Het Vlaams Parlement situeert deze Grondwet voor Vlaanderen in het bestaand, evoluerend grondwettelijk kader.

Deze bepaling bevestigt de wil van het Vlaams Parlement om het bestaand, evoluerend grondwettelijk kader te respecteren.

9.4. De Vlaamse overheid verzekert de naleving van de Grondwet voor Vlaanderen, dit zowel in het huidige als in het toekomstige institutioneel kader.

De Vlaamse overheid maakt deze Grondwet op ruime wijze bekend en zorgt voor maximale betrokkenheid van alle actoren van de Vlaamse samenleving bij deze Grondwet.

Door deze belangrijke slotbepaling worden – naast het uitdrukkelijk engagement van de Vlaamse overheid - twee essentiële kenmerken van deze Grondwet uitgedrukt : het niet tijdsgebonden karakter ervan en het feit dat het een tekst is die de mensen en hun verenigingen, organisaties, enz. oproept tot betrokkenheid. De Vlaamse samenleving beschikt over een enorme sociale rijkdom en velen beschouwen dit sociaal kapitaal als één van de belangrijkste succesfactoren van Vlaanderen.

In het eerste lid van deze bepaling engageert de Vlaamse overheid zich uitdrukkelijk om deze Grondwet consequent na te leven, nu en in de toekomst.

Het tweede lid wijst op de noodzaak van sensibilisatie en mobilisatie rond de Vlaamse Grondwet. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt dat een grondwet pas echt een maatschappelijke impact heeft, pas een maatschappelijke dynamiek tot stand brengt als deze gepaard gaat met goede communicatie en nauwe betrokkenheid van de burgers en het middenveld bij de totstandkoming en bij de invulling ervan.

GRONDWET VOOR VLAANDEREN

Inleidende bepalingen

0.0. Het Vlaams Parlement bepaalt, als vertegenwoordiger van het Vlaamse volk, de institutionele, politieke en sociale organisatie van de Vlaamse natie.

0.1. De waardigheid van ieder mens is onaantastbaar. De menselijke waardigheid vormt de grondslag en het doel van elk overheidshandelen

De Vlaamse overheid verzekert in regelgeving en bestuur het genot van elk recht zonder discriminatie.

De Vlaamse overheid voert een beleid dat gelijke kansen waarborgt.

Met eerbiediging van de fundamentele vrijheden van eenieder, individueel of collectief uitgeoefend, bevordert de Vlaamse overheid in alle domeinen van het beleid de ontwikkeling van de identiteit en de verscheidenheid van Vlaanderen als een democratische en verdraagzame samenleving.

0.2. Ieder die niet in staat is een leven te leiden dat in overeenstemming is met de menselijke waardigheid, heeft recht op bijstand vanwege de Vlaamse overheid. Dit recht omvat op zijn minst financiële, sociale, geneeskundige en juridische bijstand. Het decreet regelt de uitoefening van dit recht.

0.3. Alle voor Vlaanderen bindende bepalingen inzake de bescherming van de grondrechten worden gewaarborgd door de Vlaamse overheid.

0.4. Elke inwijkeling heeft het recht op bijstand bij de integratie in de nieuwe leefomgeving en de plicht tot integratie en in het bijzonder van het verwerven van de kennis van het Nederlands gericht op de bevordering van de integratie.

0.5. De Vlaamse politieke instellingen – het Vlaams Parlement en de Vlaamse regering - worden op die wijze georganiseerd en hun werking zo geregeld dat de parlementaire, pluralistische democratie in Vlaanderen wordt versterkt.

Het beginsel van de scheiding der machten (wetgevende, uitvoerende, rechterlijke macht), het verbod van delegatie van macht en het representatief systeem zijn fundamentele beginselen van het Vlaams staatsbestel.

Het kiesstelsel wordt zorgvuldig geregeld en op een wijze dat de proportionaliteit in de vertegenwoordiging wordt geëerbiedigd en de inspraak van de kiezer versterkt wordt. Het mandaat van volksvertegenwoordigers die zich kandidaat stellen bij verkiezingen voor een andere parlementaire assemblee en daar verkozen worden, neemt van rechtswege een einde.

0.6. Iedereen heeft recht op vrijheid van meningsuiting en recht op informatie. Het decreet bepaalt de uitzonderingen.

Iedereen heeft recht op vrijheid van vreedzame vergadering en op vrijheid van vereniging. Het decreet bepaalt de uitzonderingen.

0.7. Overeenkomstig het subsidiariteitsbeginsel treedt de Vlaamse overheid slechts op indien en voor zover de doelstellingen van het overwogen optreden niet voldoende door de lokale

besturen kunnen worden verwezenlijkt en derhalve vanwege de omvang of de gevolgen van het overwogen optreden beter door de Vlaamse overheid kunnen worden verwezenlijkt. De Vlaamse overheid wijst geen opdrachten toe aan de lokale besturen, zonder de daartoe noodzakelijke middelen ter beschikking te stellen.

0.8. De stad Brussel is de hoofdstad van Vlaanderen en de zetel van het Vlaams Parlement en de Vlaamse regering.

De Vlaamse overheid erkent de bijzondere belangen en behoeften van het tweetalig gebied Brussel-Hoofdstad en besteedt daarbij bijzondere aandacht aan de Nederlandstalige bevolking, die integraal deel uitmaakt van Vlaanderen. De basisverantwoordelijkheid voor het Vlaamse beleid in Brussel ligt bij de Vlaamse overheid.

Hoofdstuk I.

De zorg voor de Nederlandse taal en cultuur

1.1. Iedereen is vrij in de keuze van zijn taal. Het Nederlands is de enige officiële taal van Vlaanderen.

Het decreet regelt het gebruik van het Nederlands in bestuurszaken, onderwijs en sociale betrekkingen.

De Vlaamse overheid voert een beleid gericht op het versterken van de positie van de Nederlandse taal in alle maatschappelijke en economische sectoren en op internationaal vlak.

1.2. De Vlaamse overheid erkent de Vlaamse Gebarentaal als de enige officiële gebarentaal van Vlaanderen.

1.3. Iedereen heeft het recht deel te nemen aan het culturele leven.

In het cultuurbeleid wordt elke vorm van discriminatie geweerd. De Vlaamse overheid verzekert openheid, verscheidenheid, participatie en betrokkenheid in het cultuurbeleid en dit op alle beleidsniveaus.

1.4. Het ondersteuningsbeleid inzake cultuur eerbiedigt de vrijheid die onontbeerlijk is voor het verrichten van creatief werk.

1.5. In het bijzonder eerbiedigt de Vlaamse overheid de vrijheid van alle media. Zij garandeert de verscheidenheid van de media.

1.6. De Vlaamse overheid verzekert de werking van een openbare radio- en televisieomroep, inzonderheid gefinancierd uit de algemene middelen. De openbare omroep heeft de opdracht een zo groot mogelijk aantal mediagebruikers te bereiken met een diversiteit aan hoogkwalitatieve programma's die de belangstelling van de mediagebruikers wekken en eraan voldoen. De openbare omroep zorgt voor een kwalitatief hoogstaand aanbod in de sectoren informatie, cultuur, educatie en ontspanning. De programma's moeten bijdragen tot de verdere ontwikkeling van de identiteit en de diversiteit van de Vlaamse cultuur en van een democratische en verdraagzame samenleving.

Hoofdstuk II. Het onderwijs

2.1. Het onderwijs is een hoogste prioriteit van de Vlaamse overheid. Het beleid is erop gericht onderwijs te waarborgen dat bijdraagt tot een optimale vorming en ontplooiing en dat iedereen toelaat zich te ontwikkelen en verantwoordelijkheden op te nemen in de samenleving.

2.2. Het onderwijs is voor iedereen in gelijke voorwaarden toegankelijk. Het basisonderwijs is kosteloos voor zover het gaat om de ontwikkelingsdoelen en de eindtermen. De Vlaamse overheid streeft een verdere democratisering van het onderwijs na en de beperking van de kosten verbonden aan de deelname aan het onderwijs op alle niveaus.

2.3. De Vlaamse overheid richt neutraal onderwijs in, dat ondermeer de filosofische, ideologische of godsdienstige opvattingen van de ouders en de leerlingen eerbiedigt. Binnen de grenzen van de Grondwet en van de decreten wordt de autonomie van het gemeenschapsonderwijs door middel van eigen organen gewaarborgd. Uit die organen mag niemand worden geweerd op grond van zijn levensbeschouwelijke of politieke overtuiging, tenzij deze strijdig is met de beginselen van de democratische rechtsstaat.

2.4. De Vlaamse overheid erkent en subsidieert of financiert het onderwijs dat beantwoordt aan de voorwaarden die in het algemeen belang bij decreet zijn gesteld met het oog op het waarborgen van de kwaliteit van het onderwijs, de adequate verdeling van de middelen en de inspraak van ouders en leerlingen, zonder afbreuk te doen aan de vrijheid van onderwijs en onverminderd de vereiste van een pedagogisch project, dat de universele waarde van de eerbied voor de rechten van de mens erkent.

2.5. Alle leerlingen die leerplichtig zijn, hebben ten laste van de Vlaamse overheid recht op een morele of religieuze opvoeding.

De scholen ingericht door de openbare besturen bieden, tot het einde van de leerplicht, de keuze aan tussen onderricht in een van de erkende erediensten en de niet-confessionele zedenleer.

Een van de overheid onafhankelijke instantie – aangeduid vanuit de erediensten zelf - waarborgt de authenticiteit van het godsdienstonderricht, onderwezen in de scholen ingericht door openbare overheden.

Vrijstelling van moreel en religieus onderricht in deze scholen kan worden verleend op grond van ernstige bezwaren van morele of godsdienstige aard.

2.6. De vrijheid om onderwijs in te richten met een eigen pedagogisch project op basis van levensbeschouwing of een pedagogische methode, wordt gewaarborgd. Deze vrijheid houdt het recht in onderwijsinstellingen op te richten, er leiding aan te geven, er de organisatie en de werking van te bepalen, een toelatingsbeleid te voeren dat noodzakelijk is om de eigenheid van het opvoedingsproject te waarborgen en het personeel te kiezen dat wordt tewerkgesteld met het oog op de verwezenlijking van de eigen onderwijsdoelstellingen.

2.7. De Vlaamse overheid neemt de passende maatregelen om de keuzevrijheid van de ouders te eerbiedigen.

Daartoe waarborgt zij de gelijkwaardige behandeling van alle leerlingen of studenten, ouders, personeelsleden en onderwijsinstellingen, rekening houdend met objectieve verschillen, waaronder de eigen karakteristieken van iedere inrichtende macht, die een aangepaste behandeling verantwoorden.

2.8 De vrijheid van het academisch onderwijs en van het wetenschappelijk onderzoek zijn gewaarborgd. Geen beperkingen zijn toegelaten dan die nodig zijn in een democratische samenleving met het oog op de verzekering van dwingende maatschappelijke belangen of van de rechten van derden.

Hoofdstuk III.

Bijzondere aandacht voor minderjarigen, gezinnen en ouderen

3.1. Minderjarigen hebben recht op eerbiediging van hun morele, lichamelijke, geestelijke en seksuele integriteit en op bijzondere zorg en bijstand. Het gezin heeft een prioritaire verantwoordelijkheid voor de zorg, de bescherming en ontplooiing van de minderjarigen en wordt daarbij ondersteund. Bij alle maatregelen betreffende minderjarigen vormen de belangen van de minderjarige de eerste afweging. De minderjarige heeft het recht zijn of haar mening te kennen te geven. Aan die mening wordt een passend gevolg gegeven in overeenstemming met de leeftijd van de minderjarige.

In alle domeinen van het beleid wordt bijzonder rekening gehouden met de noden en de belangen van de minderjarigen en het beleid is erop gericht elke minderjarige kansen te bieden om zich te ontplooiën.

3.2. Onverminderd het recht op eerbiediging van het gezinsleven, wordt hulp en bijstand aan gezinnen verzekerd.

Vanuit de diverse beleidsdomeinen worden maatregelen genomen die het gezinnen mogelijk maken om de kwaliteit van het gezinsleven te verhogen.

3.3.. Minderjarigen die lichamelijk, geestelijk of moreel in gevaar verkeren of die in hun ontwikkeling zijn bedreigd door een problematische opvoedingssituatie, hebben recht op bijzondere jeugdzorg.

Gerechtigde maatregelen van jeugdbescherming eerbiedigen het privé- en gezinsleven van alle betrokkenen.

3.4. De Vlaamse overheid voert een ouderenbeleid dat erop gericht is eenieder de kans te bieden om actief en met kansen op ontwikkeling ouder te worden. Het doel is de ouderen een eigen en betekenisvolle plaats in de samenleving te verzekeren.

Het verblijf in de vertrouwde leefomgeving, op basis van vrijwilligheid, staat centraal. De Vlaamse overheid waakt over de veiligheid en de kwaliteit van de huisvesting en de verzorging in de semi-residentiële en residentiële welzijnsvoorzieningen voor ouderen, in omstandigheden die het privé- en gezinsleven eerbiedigen.

Hoofdstuk IV

Kwaliteitsvolle welzijns- en gezondheidszorg

- 4.1. Iedereen heeft recht op maatregelen ter bevordering van de gezondheid.
De Vlaamse overheid garandeert kwaliteitsvolle, toegankelijke en betaalbare welzijns- en gezondheidszorg in samenwerking met alle betrokken actoren.
Personen met een langdurige verminderde zelfredzaamheid hebben recht op hulp van of ondersteuning door derden.
- 4.2. Iedereen heeft recht op maatregelen en diensten op het vlak van preventieve gezondheidszorg. Alle leerplichtige leerlingen hebben recht op gezondheidsopvoeding.
- 4.3. De Vlaamse overheid waarborgt gelijke kansen voor personen met een handicap op alle terreinen van het maatschappelijk leven en bevordert de inclusie van personen met een handicap in de samenleving.
- 4.4. De Vlaamse overheid voert een beleid gericht op de bestrijding van armoede en sociale uitsluiting, in overleg met de mensen die in armoede leven en hun organisaties.
- 4.5. Eenieder die van zijn vrijheid is beroofd of die het voorwerp is van een vrijheidsbeperkende maatregel als gevolg van een strafrechtelijk veroordeling, heeft recht op sociale en educatieve hulpverlening met het oog op zijn sociale reïntegratie.

Hoofdstuk V

De zorg voor de leefomgeving

- 5.1. De zorg van de Vlaamse overheid is gericht op de leefbaarheid van Vlaanderen, het instandhouden van het erfgoed, het natuurbehoud en de bescherming van een gezond leefmilieu.
Eenieder heeft recht op tijdige informatie over alle factoren in zijn leefomgeving, die de gezondheid ernstig kunnen schaden.
- 5.2. Inzake ruimtelijke ordening en stedenbouw voeren de bevoegde overheden een beleid dat rechtszekerheid biedt en dat een billijk evenwicht nastreeft tussen de vereisten van het algemeen belang en de rechten van individuele burgers.
- 5.3. De Vlaamse overheid bevordert het beschikbaar zijn van voldoende veilige en gezonde woongelegenheden.
Sociale woningen worden volgens objectieve criteria en zonder discriminatie toegewezen.
- 5.4. Bevordering van de beschikbaarheid en de kwaliteit van de diensten van openbaar vervoer en van de uitrusting en het onderhoud van de openbare wegen met het oog op de verkeersveiligheid, zijn bijzondere zorg van de overheid.

Hoofdstuk VI

De zorg voor de sociaal-economische ontwikkeling

- 6.1. Het economisch beleid is gericht op het waarborgen van een zo hoog en stabiel mogelijk werkgelegenheidspeil en op de duurzame ontwikkeling van Vlaanderen.
De bevordering van de ontwikkeling en de toepassing van nieuwe technologieën met aandacht voor de sociale gevolgen ervan, is zorg van de Vlaamse overheid.
De vrijheid van ondernemerschap wordt erkend overeenkomstig het Europees Gemeenschapsrecht. Aan de vrijheid van handel en nijverheid worden slechts beperkingen gesteld die nodig zijn in een democratische samenleving met het oog op de bescherming van het algemeen belang en de rechten van derden.
- 6.2. Bevordering van het fundamenteel en het toegepast wetenschappelijk onderzoek is zorg van de overheid, samen met de ondernemingen en het onderwijs.
- 6.3. Iedereen heeft zonder discriminatie recht op kosteloze arbeidsbemiddeling.
- 6.4. Iedereen heeft het recht op beroepsomscholing en –bijscholing op de wijze door het decreet bepaald.

Hoofdstuk VII

Beginselen van goed bestuur

- 7.1. De kwaliteit van de regelgeving is een bijzondere zorg van de Vlaamse overheid.
De regelgeving is noodzakelijk en doeltreffend, doelmatig en afgewogen, uitvoerbaar en handhaafbaar, rechtmatig, samenhangend, eenvoudig in taalgebruik, duidelijk en toegankelijk, onderbouwd en overlegd, en blijvend relevant en actueel.
Een uitgebouwd systeem van decreetsevaluatie verzekert een doorlopende kwaliteitsbewaking.
- 7.2. De Vlaamse overheid bevordert in alle domeinen van het beleid de adviesverlening door en het overleg met de verantwoordelijken op het terrein, zonder afstand te doen van haar eigen beleidsverantwoordelijkheid.
- 7.3. Iedereen heeft het recht elk bestuursdocument te raadplegen en er een afschrift van te krijgen. Het decreet bepaalt de voorwaarden en de uitzonderingen.
Iedere eenzijdige rechtshandeling met individuele strekking die uitgaat van een bestuur en beoogt rechtsgevolgen te hebben voor één of meer bestuurden of voor een ander bestuur moet uitdrukkelijk worden gemotiveerd en moet de beroepsmogelijkheden en de modaliteiten van het beroep vermelden. Het decreet bepaalt de nadere regelen.
- 7.4. Iedereen heeft het recht verzoekschriften bij het Vlaams Parlement in te dienen. Het decreet bepaalt de nadere regelen.
- 7.5. Iedereen heeft het recht om kosteloos een klacht in te dienen bij een bestuursinstelling over de handeling en de werking van die bestuursinstelling. Het decreet bepaalt de nadere regelen.

Er bestaat één onafhankelijke “Vlaamse ombudsdienst”. De “Vlaamse ombudsman” of “Vlaamse ombudsvrouw” onderzoekt de klachten over de gedragingen en de werking van de Vlaamse overheid, nadat de belanghebbende eerst contact heeft gezocht met die overheid om genoegdoening te krijgen. De leden van de ombudsdienst worden benoemd door het parlement. Het decreet stelt de nadere regels vast inzake de bevoegdheid en de werkwijze van de ombudsdienst, waarbij de toegang tot de ombudsdienst kosteloos dient te zijn.

7.6. Enkel een decreet kan een straf opleggen.

De Vlaamse overheid besteedt bijzondere zorg aan het opsporen en vervolgen van inbreuken op haar regelgeving.

Indien de behandeling van geschillen of klachten toevertrouwd wordt aan een bijzondere instantie, heeft iedereen recht op een eerlijke behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onpartijdige instantie, waarvan de beslissingen worden gemotiveerd.

7.7. De gevallen waarin huiszoeking kan plaatshebben moeten beantwoorden aan een dwingende maatschappelijke noodzakelijkheid.

7.8. Onteigening is alleen mogelijk op basis van een decreet, indien het noodzakelijk is in het algemeen belang en tegen een billijke en voorafgaande schadevergoeding.

7.9. Geen belasting ten behoeve van Vlaanderen kan worden ingevoerd dan door een decreet. Over belastingen ten behoeve van Vlaanderen wordt jaarlijks gestemd. Geen vrijstelling of vermindering van belasting kan worden ingevoerd dan door een decreet.

Vlaamse belastingen houden in principe rekening met de draagkracht van de belastingplichtigen. Bij de invoering van die belastingen wordt rekening gehouden met de verhouding tussen de vermoedelijke opbrengst, de kosten van vestiging en inning en de economische en sociale gevolgen.

Het parlement keurt jaarlijks de begroting goed en sluit de rekeningen af.

7.10. De toegang tot het openbaar ambt van de Vlaamse overheid wordt zonder discriminatie verzekerd. Inzonderheid is elk onderscheid op grond van levensbeschouwelijke of politieke overtuiging verboden.

De loopbaan in het openbaar ambt mag slechts worden bepaald door relevante, objectieve en controleerbare gegevens.

De vrijheid van meningsuiting, van vergadering en vereniging zijn hen gewaarborgd. Deze vrijheden mogen slechts worden beperkt met het oog op het vrijwaren van substantiële belangen van de openbare dienst in een democratische samenleving.

Hoofdstuk VIII

Vlaanderen in Europa en in de wereld

8.1. Internationale samenwerking is bijzondere zorg van de Vlaamse overheid. Zowel in Europees als in internationaal verband treedt de Vlaamse overheid zelfstandig op wat haar bevoegdheden betreft en voert zij een efficiënte aanwezigheidspolitiek.

De Vlaamse regering maakt actief gebruik van haar bevoegdheid om internationale verdragen te sluiten. De regering sluit de internationale verdragen. Deze verdragen hebben eerst gevolg

nadat zij bij decreet instemming van het Vlaams Parlement hebben gekregen. De regering kan een verdrag slechts ratificeren wanneer het instemmingsdecreet definitief is.

8.2. De Vlaamse regering informeert het Vlaams Parlement tijdig en volledig over haar internationaal beleid.

Dit houdt in het bijzonder in dat

- de regering aan het Parlement kennis geeft van elk verdragsontwerp voor de ondertekening ervan;
- de regering aan het Parlement kennis geeft van de voorstellen en initiatieven in het kader van een internationale organisatie;
- de regering aan het Parlement mededeelt welk standpunt zij wenst in te nemen in overlegorganen inzake buitenlands beleid.

8.3. De Vlaamse overheid voert een beleid dat bijdraagt tot de ontwikkeling van de Europese samenwerking, met eerbiediging van de culturele en regionale verscheidenheid binnen de Europese Unie.

De Vlaamse overheid neemt zelfstandig deel aan de beleidsvoorbereiding en de besluitvorming binnen de Europese Unie.

Het Vlaams Parlement vervult een actieve rol bij het toezicht op de naleving van het subsidiariteitsbeginsel door de Europese instellingen.

8.4. De Vlaamse overheid voert een actief buurlandenbeleid. Zij streeft op alle domeinen naar een hechte samenwerking met het Koninkrijk Nederland en draagt bijzondere zorg voor de ontwikkeling van de Nederlandse Taalunie.

8.5. De Vlaamse overheid besteedt bijzondere zorg aan en voorziet in de nodige middelen voor de ontwikkelingssamenwerking met het oog op duurzame ontwikkeling in landen van de derde wereld. Dit impliceert ook initiatieven gericht op informatie en sensibilisering inzake ontwikkelingssamenwerking.

Hoofdstuk IX **Algemene bepalingen**

9.1. Vlaanderen heeft als wapen in goud een leeuw van sabel, geklauwd en getongd van keel. De vlag van Vlaanderen is geel met een zwarte leeuw, rood geklauwd en getongd. Het volkslied van Vlaanderen bestaat uit de eerste twee strofen van de “Vlaamse Leeuw”. De Vlaamse feestdag is 11 juli.

9.2. Elke leerling ontvangt voor het einde van de leerplicht een exemplaar van de tekst van de Grondwet voor Vlaanderen.

9.3. Het Vlaams Parlement situeert deze Grondwet voor Vlaanderen in het bestaand, evoluerend grondwettelijk kader.

9.4. De Vlaamse overheid verzekert de naleving van de Grondwet voor Vlaanderen, dit zowel in het huidige als in het toekomstige institutioneel kader.

De Vlaamse overheid maakt deze Grondwet op ruime wijze bekend en zorgt voor maximale betrokkenheid van alle actoren van de Vlaamse samenleving bij deze Grondwet.